

УДК 342.951

DOI 10.32782/2523-4269-2025-93-85-91

Кіблик Дар'я Володимирівна,

доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривиницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2518-7647>

Данілов Сергій Олександрович,

доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривиницький)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4646-3339>

Кіцул Юрій Степанович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривиницький)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5997-0916>

ЕВОЛЮЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ВІД ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН ДО ПРАВАЗАСТОСОВНИХ ВИКЛИКІВ

У статті здійснено комплексний аналіз еволюції адміністративно-правової відповідальності за домашнє насильство в Україні крізь призму змін ст. 173-2 КУпАП. Досліджено юридичний склад адміністративного правопорушення, розкрито особливості об'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторін, суб'єкта правопорушення. Проаналізовано проблеми правозастосування та судової практики, визначено типові помилки кваліфікації. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавчої техніки й підвищення ефективності протидії домашньому насильству.

Ключові слова: домашнє насильство, кривдник, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, адміністративне правопорушення, склад адміністративного правопорушення.

Постановка проблеми. Проблема домашнього насильства набула законодавчого оформлення в Україні з ухваленням у 2001 році Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», який уперше на нормативному рівні закріпив поняття «насильство в сім'ї» та визначив механізми протидії цьому явищу. Подальший розвиток правового регулювання відбувся у 2003 році з введенням до КУпАП статті 173-2 «Вчинення насильства в сім'ї або невиконання захисного припису», що

утворило новий юридичний склад адміністративного правопорушення. Однак динамічний розвиток суспільних відносин, імплементація міжнародних стандартів захисту прав людини, ратифікація Україною Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), а також необхідність адаптації законодавства до сучасних соціально-економічних умов зумовили необхідність неодноразового перегляду

змісту зазначеної статті. За період дії ст. 173-2 КУпАП вона зазнала шести редакцій, які торкнулися як назви, так і змісту норми, що свідчить про складність і багатоаспектність проблеми правового регулювання відповідальності за домашнє насильство. Остання редакція статті, внесена Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 22 травня 2024 року № 3733-ІХ, суттєво змінила підходи до кваліфікації та визначення ознак складу правопорушення. Зокрема, уточнено поняття домашнього насильства, введено нові кваліфікувальні ознаки, що потребує переосмислення юридичного складу цього адміністративного проступку. З огляду на зазначене, актуалізується необхідність комплексного наукового аналізу чинної редакції ст. 173-2 КУпАП з метою виявлення особливостей її правозастосування, типових помилок у правоохоронній практиці та напрямів удосконалення законодавчої техніки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання адміністративно-правової відповідальності за вчинення домашнього насильства неодноразово в різні роки ставали предметом наукових досліджень українських правознавців, серед яких К. А. Гурковська, О. Д. Коломоєць, О. В. Ковальова, О. М. Мердова, М. А. Нерода, Т. В. Хуторянська та інші. Водночас значні законодавчі зміни суттєво трансформували підходи до розуміння та кваліфікації домашнього насильства. Це зумовлює необхідність переосмислити раніше сформульовані наукові положення та виробити нові підходи до тлумачення складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, з урахуванням сучасних правозастосовних реалій і міжнародних стандартів захисту прав людини.

Метою дослідження є комплексний аналіз юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, з урахуванням усіх внесених законодавцем змін, виявлення проблемних аспектів правозастосування та формулювання пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Визначення об'єкта адміністративного правопорушення є ключовим для правильної кваліфікації діяння та розмежування суміжних складів правопорушень. Стаття 173-2 КУпАП міститься в главі 14, що присвячена адміністративним правопорушенням, які посягають на громадський порядок і громадську безпеку, однак таке законодавче розташування статті не відповідає дійсній правовій природі об'єкта правопорушення. Як слушно зазначають дослідники, родовим об'єктом аналізованого правопорушення є не суспільні відносини у сфері забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, а суспільні відносини у сфері захисту прав громадян [1; 2; 3, с. 92; 4, с. 77]. Правова норма ст. 173-2 КУпАП спрямована на захист комплексу прав осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема: права на безпеку та захист від насильства; права на фізичну та психологічну недоторканність; права на гідне сімейне життя без жорстокого поводження; економічних прав у межах сімейних відносин. Відповідно, безпосереднім об'єктом правопорушення є фізичне, психічне здоров'я та економічне благополуччя осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [5], як складники конституційного права на життя, здоров'я та гідність. Домашнє насильство, навіть

якщо воно відбувається в публічному просторі, не має на меті та не призводить до дестабілізації суспільного життя загалом. Натомість воно завдає шкоди конкретній особі в межах особистих, сімейних чи родинних відносин, порушуючи її фундаментальні права на життя, здоров'я, гідність і недоторканність.

Як відомо, відповідно до положень Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», дія законодавства в цій сфері не залежить від факту спільного проживання кривдника та потерпілого й охоплює низку категорій осіб, визначених у ст. 3 названого нормативно-правового акта [5]. Знання цих категорій має принципове значення для кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, та визначення потерпілої(-их) особи(-і), які є обов'язковою ознакою для названої категорії справ.

Особливого значення для кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, має саме об'єктивна сторона, яка знаходить своє відображення в диспозиціях її частин. Після внесення у 2024 році змін частина 1 зазначеної статті передбачає відповідальність за вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого; частина 2 – за діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи; частина 3 – за повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частинами першою або другою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню [6]. Отже, протиправне діяння може виражатися як у формі активних дій або пасивної бездіяльності, спрямованих на завдання шкоди особам, визначеним у ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Конкретні прояви вчинення насильства фізичного, психологічного чи економічного характеру докладно описані в ч. 1 ст. 1 названого закону й повинні встановлюватися в межах предмета доказування кожного факту домашнього насильства, «під час якого правозастосувач повинен з'ясувати характер і зміст діяння, встановити всі елементи складу адміністративного правопорушення, як об'єктивні, так і суб'єктивні, у тому числі факультативні, які мають значення для певної справи» [7, с. 34].

Принциповим для розуміння об'єктивної сторони є те, що законодавець чітко визначив матеріальний характер складу правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП. Це означає, що для кваліфікації діяння як домашнього насильства обов'язковим є встановлення факту завдання шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого. Настання шкідливих наслідків є конститутивною ознакою складу правопорушення, без якої адміністративна відповідальність не настає.

Шкода для потерпілого повинна бути безпосереднім результатом здійснених кривдником дій, що характеризуються ознаками домашнього насильства. Установлення причинно-наслідкового зв'язку між діянням та наслідками є обов'язковою умовою кваліфікації правопорушення. За характером шкідливого впливу наслідки поділяються на матеріальні (майнова та фізична шкода) й нематеріальні (моральна шкода, психологічна травма) [8, с. 256, 258].

Проблемою правозастосування є визначення ступеня та характеру наслідків, оскільки деякі форми насильства, зокрема психологічний тиск та економічні обмеження, можуть бути важко піддаваними об'єктивній оцінці та кваліфікації. Це створює простір для суб'єктивних оцінок правозастосовників та може призводити до непослідовності судової практики.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони, закріплені законодавцем у конкретній правовій нормі, також можуть мати кваліфікувальне значення для правильної оцінки діяння. До таких ознак належать час, місце, спосіб і засоби вчинення правопорушення. Для кваліфікації за ст. 173-2 КУпАП визначальне значення мають місце (у межах приватного життя, сімейного оточення), спосіб (фізичний, психологічний чи економічний вплив) і засоби вчинення правопорушення (фізична сила, погрози, економічні обмеження). Час вчинення правопорушення, як правило, не є кваліфікувальною ознакою, проте може мати значення для встановлення систематичності насильницької поведінки та оцінки ступеня суспільної небезпеки діяння.

Особливої уваги заслуговує аналіз формулювання ч. 2 ст. 173-2 КУпАП, яка встановлює відповідальність за вчинення діяння, передбаченого частиною першою цієї статті, стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або в присутності малолітньої чи неповнолітньої особи, або особою, яка раніше вчинила одне з діянь, передбачених частиною першою цієї статті.

З погляду юридичної техніки, окреме згадування понять «малолітня особа» та «неповнолітня особа» викликає обґрунтовані запитання щодо доцільності такого законодавчого рішення. З одного боку, очевидним є прагнення законодавця посилити відповідальність за насильницькі дії щодо дітей як особливо вразливої категорії населення, що потребує підвищеного правового захисту. З іншого – використання двох окремих термінів там, де достатньо було б одного, створює термінологічну надмірність та ускладнює правозастосування.

Відповідно до Сімейного кодексу України, малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а неповнолітньою – особа віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [9]. Водночас Конвенція ООН про права дитини та національне законодавство визначають дитину як особу віком до вісімнадцяти років. Так, обидві категорії (малолітні та неповнолітні особи) охоплюються ширшим поняттям «дитина», використання якого в тексті закону було б логічнішим та відповідало б принципу юридичної економії.

Наявна редакція ч. 2 ст. 173-2 КУпАП створює ситуацію, коли правозастосовник змушений окремо встановлювати, чи є потерпілий малолітньою чи неповнолітньою особою, що не має практичного значення, оскільки кваліфікувальною ознакою є сам факт неповноліття потерпілого, а не конкретна вікова категорія в межах неповноліття. Це свідчить про необхідність законодавчого вдосконалення формулювання норми шляхом заміни словосполучення «малолітня чи неповнолітня особа» єдиним терміном «дитина» або «особа, яка не досягла вісімнадцяти років», що забезпечило б правову визначеність та відповідність принципам законодавчої техніки.

Аналіз судової практики [10–12] свідчить, про досить високий показник закриття судами справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП: у 2022 році – 33 897 (що становить 33,94 % загальної кількості розглянутих справ); у 2023 році – 37 358 (26,93 % загальної кількості розглянутих справ);

у 2024 році – 32 225 (24,17 % загальної кількості розглянутих справ). Причому майже стабільним є показник закритих справ за відсутністю події і складу адміністративного правопорушення: у 2022 році – 10 014 (що становить 10,03 % від загальної кількості розглянутих справ і 29,54 % від загальної кількості закритих справ); у 2023 році – 14 857 (10,7 % від загальної кількості розглянутих справ і 39,77 % від загальної кількості закритих справ); у 2024 році – 14 005 (11 % від загальної кількості розглянутих справ і 43,46 % від загальної кількості закритих справ).

Незважаючи на позитивну динаміку зниження відсотка закритих справ (з 33,94 % до 24,17 %), абсолютні показники залишаються критично високими та свідчать про те, що майже кожна четверта справа завершується закриттям провадження. Це означає, що значна частина зусиль правоохоронних органів та судової системи виявляється неефективною, а потерпілі від домашнього насильства не отримують належного правового захисту. Стабільно високий показник справ, закритих за відсутністю події або складу адміністративного правопорушення, є особливо показовим для оцінки проблем установа юридичного складу правопорушення та свідчить про наявні проблеми на етапі первинної кваліфікації діянь та визначення обов'язкових елементів складу правопорушення. Закриття провадження за відсутністю події адміністративного правопорушення означає, що суд установив: жодних дій або бездіяльності, які описані в матеріалах справи, фактично не відбувалося; описані дії мали місце, але вони не мають ознак протиправності; встановлені дії не можуть бути кваліфіковані як домашнє насильство в розумінні законодавства. Закриття справи за відсутністю складу адміністративного правопорушення свідчить про те, що, незважаючи на наявність певних дій, які могли б формально підпадати під ознаки домашнього насильства, відсутній хоча б один з обов'язкових елементів складу правопорушення: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт або суб'єктивна сторона.

Найбільш вірогідною причиною закриття значної кількості справ є проблеми з доказуванням об'єктивної сторони правопорушення, зокрема:

1. Недоведення факту вчинення діяння. У матеріалах справи відсутні належні докази того, що фізичне, психологічне чи економічне насильство дійсно мало місце. Особливо це стосується психологічного насильства, яке важко зафіксувати документально.

2. Кваліфікаційні помилки працівників поліції, наприклад, кваліфікація не за відповідною частиною ст. 173-2, не зазначення ознаки «повторність», відсутність документального підтвердження «повторності», кваліфікація діяння як адміністративне правопорушення за наявності ознак кримінального правопорушення тощо [13, с. 19].

3. Помилки в оформленні матеріалів справи про адміністративні правопорушення, що не дають підстав установити всі обставини об'єктивної сторони. Наприклад, у протоколі про адміністративне правопорушення викладена суть порушення не відповідає диспозиції ст. 173-2 КУпАП, не містить усіх ознак об'єктивної сторони цього правопорушення, зокрема, не зазначені такі обов'язкові ознаки складу такого правопорушення, як наслідки та причинний зв'язок; до матеріалів справи долучено неякісні документи та їх копії тощо [13, с. 19–20].

З огляду на це, цілком підтримуємо пропозиції науковців, які вважають, що «з метою вирішення проблемних питань судової практики у справах, пов'язаних

з домашнім насильством, на місцевому рівні доцільно періодично організовувати робочі зустрічі або діалогові платформи поліцейських та суддів, в тому числі для обговорення: особливостей доказової бази у справах щодо домашнього насильства; з'ясування причин значної кількості закритих проваджень у зв'язку із відсутністю події і складу правопорушення, а також напрацювання шляхів їх усунення; кола осіб, на яких розповсюджується дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству та документального підтвердження ступеня споріднення кривдника та постраждалої особи; належного способу завірення копій документів, які долучаються до справи тощо. Крім того, доцільно запровадити щорічний аналіз «типових помилок», які допускають поліцейські під час оформлення таких справ, шляхом зокрема моніторингу судових рішень, які містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), результати якого доводити під час службової підготовки, а також курсів підвищення кваліфікації. Для проведення такого аналізу доцільно залучати науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» [14, с. 80–81].

Суб'єкт є центральним елементом складу будь-якого адміністративного правопорушення, зокрема, передбаченого ст. 173-2 КУпАП. Загальними ознаками суб'єкта адміністративного правопорушення є: 1) фізична особа; 2) осудність; 3) досягнення віку адміністративної відповідальності – 16 років.

У науковій літературі обґрунтовано позицію, що суб'єкт адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, є спеціальним [15, с. 132]. Ним можуть бути виключно особи, які перебувають або перебували у певних відносинах з потерпілим: сімейних, родинних або прирівняних до них. Коло таких осіб, як уже зазначалося, визначається спеціальним законодавством про запобігання та протидію домашньому насильству.

Наголосимо, що стать кривдника для кваліфікації правопорушення юридичного значення не має. Кривдником може бути як чоловік, так і жінка, що відповідає принципу гендерної нейтральності адміністративного законодавства.

Згідно з положеннями п. 4 ч. 1 ст. 34 КУпАП, вчинення правопорушення неповнолітнім визнається обставиною, що пом'якшує відповідальність за адміністративне правопорушення. Водночас законодавець у ст. 13 КУпАП установив спеціальне правило: у разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах, тобто без застосування пом'якшувальних факторів, пов'язаних з віком.

Додатково слід зазначити, що ст. 24-1 КУпАП регламентує заходи впливу, призначені для корекції поведінки неповнолітніх правопорушників. Однак законодавець унеможливив їх застосування у випадках, коли правопорушення має ознаки домашнього насильства. Така законодавча позиція обґрунтовується тим, що дії 16–17-річної особи, кваліфіковані як домашнє насильство, свідчать про особливо небезпечний характер діяння, яке завдає шкоди не лише окремій особі, а й фундаментальним сімейним цінностям та безпеці найбільш вразливих членів суспільства. Застосування пом'якшувальних заходів, передбачених ст. 24-1 КУпАП, не відповідало б завданню ефективного захисту прав і безпеки членів сім'ї.

Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення відображає внутрішній психічний стан особи, її волю та ставлення до вчиненого діяння і його наслідків. Вина як ключовий елемент суб'єктивної сторони може проявлятися у двох формах: умислі (прямої або непрямої) та необережності (самовпевненості або недбалості). Для встановлення вини необхідно довести, що особа діяла свідомо, передбачаючи наслідки своїх дій та бажаючи або свідомо допускаючи їх настання, або ж допустила порушення через необережність.

Згідно зі ст. 10 КУпАП, адміністративне правопорушення вважається вчиненим умисно, якщо особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків. Аналіз положень ст. 173-2 КУпАП та спеціального законодавства про запобігання домашньому насильству свідчить, що суб'єктивна сторона цього правопорушення характеризується виключно умисною формою вини, оскільки домашнє насильство визначається законом як умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру [6]. Це означає, що кривдник усвідомлює протиправність своєї поведінки, розуміє, що його дії або бездіяльність завдають чи можуть завдати шкоди фізичному, психічному здоров'ю або економічному благополуччю члена сім'ї, і свідомо вчиняє такі дії або допускає їх настання.

З формального боку теоретично можна уявити ситуацію, коли недбалість одного з подружжя в управлінні сімейним майном може спричинити економічні збитки для іншого члена сім'ї та викликати в останнього психологічні страждання. Однак якщо такі наслідки стали результатом необережності, а не умислу, вони не підпадають під кваліфікацію за ст. 173-2 КУпАП, оскільки відсутня обов'язкова ознака складу правопорушення – умисна форма вини.

Факультативними ознаками суб'єктивної сторони є мотив і мета вчинення правопорушення. Як зазначає О. Р. Ткаченко, більшість дослідників сходяться на думці, що мотив і мету враховують при кваліфікації діяння лише у випадках, коли вони прямо зазначені в диспозиції статті або мають значення для індивідуалізації відповідальності. Мотив визначається як внутрішнє спонукання, що штовхає особу до вчинення певних дій, тоді як мета – це уявний результат, до досягнення якого особа прагне [16, с. 225].

У контексті ст. 173-2 КУпАП мотивом вчинення домашнього насильства може бути усвідомлене внутрішнє спонукання до насильницьких дій, зумовлене потребою: контролювати поведінку та життя членів сім'ї (родичів); утверджувати власну домінуючу позицію в сімейній ієрархії; виражати негативні емоції (гнів, ревності, заздрість, незадоволеність); помститися за реальні чи уявні образи; отримати матеріальну вигоду шляхом економічного контролю. Мотив є внутрішнім імпульсом, який спонукає правопорушника до використання фізичного, психологічного чи економічного впливу в сімейно-му середовищі.

Метою вчинення домашнього насильства є досягнення конкретного результату, а саме: встановлення або посилення контролю над жертвою, що проявляється в підпорядкуванні потерпілого волі кривдника; зниження автономії та самостійності потерпілого; створення стану залежності (психологічної, економічної, соціальної) потерпілого від кривдника; завдання шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого;

примушування потерпілого до певної поведінки або утримання від певних дій. Досягнення цієї мети дає змогу кривдникові підтримувати власну позицію влади в сімейних стосунках та контролювати життя інших членів сім'ї.

Установлення мотиву та мети, хоч і не є обов'язковим для кваліфікації правопорушення за ст. 173-2 КУпАП, може мати значення для індивідуалізації адміністративного стягнення та застосування додаткових заходів протидії домашньому насильству.

Висновки. Проведене дослідження юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, дає змогу зробити такі висновки теоретичного та практичного характеру.

Еволюція правової норми, яка зазнала шести редакцій з моменту її запровадження у 2003 році, відображає процес адаптації законодавства до сучасних стандартів захисту прав людини та міжнародних зобов'язань України у сфері протидії домашньому насильству. Чинна редакція статті характеризується розширеним підходом до визначення форм домашнього насильства й посиленням превентивної функції адміністративної відповідальності.

Системний аналіз об'єкта правопорушення засвідчив невідповідність між його фактичним розміщенням у главі 14 КУпАП (правопорушення, що посягають на громадський порядок) та реальною правовою природою. Родовим об'єктом є суспільні відносини у сфері захисту прав громадян, а безпосереднім – фізичне, психічне здоров'я та економічне благополуччя членів сім'ї. Така систематизаційна невідповідність створює підстави для законодавчого перегляду структури КУпАП з метою забезпечення логічної узгодженості та системності кодифікованого акта.

Об'єктивна сторона правопорушення характеризується складністю та багатоаспектністю, охоплюючи три форми насильства: фізичне, психологічне й економічне. Матеріальний склад правопорушення вимагає обов'язкового встановлення шкідливих наслідків та причинно-наслідкового зв'язку між діянням і наслідками. Однак на практиці виникають значні труднощі з доказуванням психологічного та економічного насильства, що потребує розробки методичних рекомендацій для правоохоронних органів щодо фіксації

таких форм насильства, зокрема із залученням психологів, соціальних працівників і використанням аудіо- та відеофіксації.

Суб'єктом правопорушення є осудна фізична особа, яка досягла 16-річного віку та перебуває у визначених законом відносинах із потерпілим. Установлення спеціального суб'єкта є обов'язковою умовою кваліфікації, що підтверджується судовою практикою. Законодавче виключення застосування до неповнолітніх кривдників заходів, передбачених ст. 24-1 КУпАП, свідчить про визнання особливої суспільної небезпеки домашнього насильства та необхідність жорсткого правового реагування навіть щодо осіб віком 16–17 років.

Суб'єктивна сторона характеризується виключно умисною формою вини, що відрізняє домашнє насильство від інших адміністративних правопорушень і підкреслює усвідомлений характер завдання шкоди. Мотив (контроль, домінування, вираження негативних емоцій) та мета (встановлення влади, завдання шкоди) є факультативними ознаками, однак їх установлення має вагоме значення для розуміння механізму вчинення правопорушення та індивідуалізації відповідальності.

Редакція ч. 2 ст. 173-2 КУпАП, яка передбачає відповідальність за вчинення діяння щодо «малолітньої чи неповнолітньої особи», містить термінологічну надмірність. Ураховуючи, що обидві категорії охоплюються поняттям «дитина» згідно з Конвенцією ООН про права дитини та національним законодавством, доцільним є використання єдиного терміна «дитина» або «неповнолітня особа». Така зміна забезпечить правову визначеність, усуне плеоназм та узгодить термінологію з іншими нормативними актами.

Перспективами подальших досліджень є: розробка методичних рекомендацій для працівників поліції щодо документування різних форм домашнього насильства; вивчення зарубіжного досвіду адміністративної відповідальності за домашнє насильство з метою імплементації ефективних практик; аналіз співвідношення адміністративної та кримінальної відповідальності за домашнє насильство та розробка критеріїв розмежування; дослідження ефективності застосування обмежувальних заходів та їх впливу на зниження рецидиву домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар до ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК007638> (дата звернення: 09.10.2025).
2. Бурлак М. Процесуальні недоліки на досудовій стадії у справах про адміністративні правопорушення за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП та їх наслідки. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/procesualni-nedoliki-na-dosudovii-stadiyi-u-spravah-pro-adminpravoporogusennia-za-c-1-st-173-2-kupap-ta-yix-naslidki> (дата звернення: 09.10.2025).
3. Хуторянська Т. В. Загальна характеристика юридичного складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 73. С. 91–96.
4. Чишко К. О. Адміністративно-правова кваліфікація правопорушень у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки : монографія. Харків : Панов, 2017. 232 с.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України № 2229-VIII від 07 грудня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 09.10.2025).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n702> (дата звернення: 10.10.2025).
7. Мердова О. М., Умрихіна І. О., Дронік Д. С. Визначення предмета та меж доказування у справах про притягнення осіб до адміністративної відповідальності. *Правовий часопис Донбасу*. 2025. № 3. С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2025-92-33-39>.
8. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
9. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 10.10.2025).

10. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за 2022 рік. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-p%20_%204-%202022.xls (дата звернення: 11.10.2025).
11. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за 2023 рік. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-p_4-2023.xls (дата звернення: 11.10.2025).
12. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за 2024 рік. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/main_site/zvit_2024/1-%D0%BF_4.2024.xls (дата звернення: 11.10.2025).
13. Документування адміністративних правопорушень, передбачених статтею 173-2 КУпАП (за результатами аналітичного дослідження постанов районних судів м. Маріуполь): наук.-практ. реком. / С. С. Вітвіцький, О. М. Мердова, О. О. Светлічна. Маріуполь : Донецький державний університет внутрішніх справ, 2021. 30 с.
14. Напрями та шляхи вдосконалення діяльності органів і підрозділів Національної поліції України щодо протидії домашньому насильству та взаємодії з цього питання з органами державної влади та громадськими організаціями: наук.-метод. реком. / за заг. ред. В. Г. Дрозд, В. Б. Коби, О. В. Ковальової. Одеса : Департамент забезпечення діяльності Голови Національної поліції України. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 270 с.
15. Нерода М. А. Особливості визначення суб'єкта адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Держава та регіони. Серія Право*. 2022. № 4 (78). С. 130–134. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.18>
16. Ткаченко О. Р. Мотив і мета адміністративних правопорушень. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 224–227.

References

1. Naukovo-praktychnyi komentar do st. 173-2 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Scientific and practical commentary on Article 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses]. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/KK007638> (data zvernennia: 09.10.2025) [in Ukrainian].
2. Burlak, M. Protsesualni nedoliki na dosudovii stadii u spravakh pro administratyvni pravoporushennia za ch. 1 st. 173-2 KUpAP ta yikh naslidky. [Procedural deficiencies at the pre-trial stage in cases of administrative offenses under Part 1 of Article 173-2 of the Code of Administrative Offenses and their consequences]. Retrieved from <https://www.hsa.org.ua/blog/procesualni-nedoliki-na-dosudovii-stadiyi-u-spravakh-pro-adminpravoporushennia-za-c-1-st-173-2-kupap-ta-yix-naslidki> (data zvernennia: 09.10.2025) [in Ukrainian].
3. Khutorińska, T.V. (2014). Zahalna kharakterystyka yurydychnoho skladu administratyvnoho pravoporushennia, peredbachenoho st. 173-2 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia. [General characteristics of the legal structure of an administrative offense provided for in Article 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*, 73, 91–96 [in Ukrainian].
4. Chyshko, K.O. (2017). Administratyvno-pravova kvalifikatsiia pravoporushen u sferi zabezpechennia hromadskoho poriadku ta hromadskoi bezpeky [Administrative and legal classification of offenses in the field of public order and public safety]: monohrafiia. Kharkiv : Panov [in Ukrainian].
5. Pro zapobihannia ta protydiiu domashnomu nasylstvu [On preventing and combating domestic violence]: Zakon Ukrainy № 2229-VIII vid 07 hrud. 2017 r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (data zvernennia: 09.10.2025). [in Ukrainian].
6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Administrative Offenses of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 07 hrud. 1984 r. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n702> (data zvernennia: 21.05.2025) [in Ukrainian].
7. Merdova, O.M., Umrykhina, I.O., Dronik, D.S. (2025). Vyznachennia predmeta ta mezh dokazuvannia u spravakh pro prytiahnennia osib do administratyvnoi vidpovidalnosti [Determination of the subject matter and limits of evidence in cases involving bringing persons to administrative responsibility]. *Pravovyi chasopys Donbasu*, 3, 33–39. <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2025-92-33-39> [in Ukrainian].
8. Kolpakov, V.K. (2008) Administratyvna vidpovidalnist (administratyvno-deliktne pravo) [Administrative liability (administrative tort law)]: navch. posib. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].
9. Simeynyi kodeks Ukrainy [Family Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 10 sich. 2002 r. № 2947-III. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (data zvernennia: 10.10.2025). [in Ukrainian].
10. Zvit sudiv pershoi instantsii shchodo rozghliadu sprav pro administratyvni pravoporushennia za 2022 rik [Report of courts of first instance on the consideration of cases of administrative offenses for 2022]. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-p%20_%204-%202022.xls (data zvernennia: 11.10.2025) [in Ukrainian].
11. Zvit sudiv pershoi instantsii shchodo rozghliadu sprav pro administratyvni pravoporushennia za 2023 rik [Report of courts of first instance on the consideration of cases of administrative offenses for 2023]. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/1-p_4-2023.xls (data zvernennia: 11.10.2025) [in Ukrainian].
12. Zvit sudiv pershoi instantsii shchodo rozghliadu sprav pro administratyvni pravoporushennia za 2024 rik [Report of courts of first instance on the consideration of cases of administrative offenses for 2024]. Retrieved from https://court.gov.ua/storage/portal/main_site/zvit_2024/1-%D0%BF_4.2024.xls (data zvernennia: 11.10.2025) [in Ukrainian].
13. Dokumentuvannia administratyvnykh pravoporushen, peredbachenykh statteiu 173-2 KUpAP (za rezultatamy analitychnoho doslidzhennia postanov raionnykh sudiv m. Mariupol) [Documentation of administrative offenses provided for in Article 173-2 of the Code of Administrative Offenses (based on the results of an analytical study of the decisions of district courts of Mariupol)]: nauk.-prakt. rekom. / S.S. Vitvitsky, O.M. Merdova, O.O. Svetlichna. (2021). Mariupol: Donetsk State University of Internal Affairs [in Ukrainian].
14. Napriamy ta shliakhy vdoskonalennia diialnosti orhaniv i pidrozdiliv Natsionalnoi politsii Ukrainy shchodo protydii domashnomu nasylstvu ta vzaiemodii z tsoho pytannia z orhanamy derzhavnoi vlady ta hromadskymy orhanizatsiiamy [Areas and ways to improve the activities of the National Police of Ukraine and its departments in combating domestic violence and cooperating with state authorities and civil society organizations on this issue]: nauk.-metod. rekom. / za zah. red. V.H. Dрозд,

V.B. Koby, O.V. Kovalovoi. (2024). Odesa : Departament zabezpechennia diialnosti Holovy Natsionalnoi politsii Ukrainy. Odesa : Vydavnytstvo "Yurydyka" [in Ukrainian].

15. Neroda, M.A. (2022). Osoblyvosti vyznachennia subiekta administratyvnoho pravoporushennia, peredbachenoho statteiu 173-2 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Peculiarities of determining the subject of an administrative offense, provided for in Article 173-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses]. *Derzhava ta rehiony. Seriia Pravo*, 4 (78), 130–134. <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.18> [in Ukrainian].

16. Tkachenko, O.R. (2015). Motyv i meta administratyvnykh pravoporushen. [Motive and purpose of administrative offenses]. *Porivnialno-analitychne parvo*, 5, 224–227 [in Ukrainian].

Kiblik Daria,

Doctor of Philosophy in Law,

Associate Professor at the Department of Administrative and Legal Disciplines of the Faculty of Training Specialists for Preventive Activities Units of the National Police of Ukraine

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2518-7647>

Danilov Sergey,

Doctor of Philosophy in Law,

Associate Professor at the Department of Administrative and Legal Disciplines,

Faculty of Training Specialists for Preventive Activity Units, National Police University

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-4646-3339>

Kitsul Yurii,

Candidate of Law,

Associate Professor at the Department of Administrative and Legal Disciplines,

Faculty of Training Specialists for Preventive Activity Units of the National Police

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5997-0916>

THE EVOLUTION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL RESPONSIBILITY FOR DOMESTIC VIOLENCE: FROM LEGISLATIVE CHANGES TO LAW ENFORCEMENT CHALLENGES

The article examines the legal composition of the administrative offense of domestic violence under Article 173-2 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine. The study analyzes the evolution of the legal norm, which has undergone six revisions since its introduction in 2003, reflecting the adaptation of legislation to modern human rights protection standards and Ukraine's international obligations in combating domestic violence.

The research reveals a discrepancy between the article's placement in Chapter 14 of the Code (offenses against public order) and its actual legal nature. The generic object of the offense is social relations in the sphere of protection of citizens' rights, while the immediate object is the physical, mental health and economic well-being of family members. The objective side is characterized by three forms of violence: physical, psychological and economic, with mandatory establishment of harmful consequences and causal relationship.

The subject of the offense is a sane natural person who has reached 16 years of age and is in legally defined relationships with the victim. The subjective side is characterized exclusively by intent, distinguishing domestic violence from other administrative offenses.

Statistical analysis of judicial practice demonstrates critical problems: in 2024, 24.17% of cases were closed, with 43.46% of closed cases being dismissed due to absence of the event or elements of the offense. This indicates systematic deficiencies in documenting offenses by police and difficulties in establishing mandatory elements of the offense composition.

The study identifies terminological redundancy in Part 2 of Article 173-2 regarding "minor or juvenile person" and proposes using the unified term "child". Prospects for further research include developing methodological recommendations for police officers and studying foreign experience in administrative liability for domestic violence.

Key words: domestic violence, perpetrator, object, objective side, subject, subjective side, administrative offense, components of an administrative offense.

Дата першого надходження статті до видання: 24.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025